

Rusya'nın Etrafındaki Düşman Çemberi Genişliyor

“Rusya'nın yalnızca iki müttefiki vardır: ordusu ve donanması.” Bu sözün Rus İmparatoru III. Aleksandr'a ait olduğu düşünülmektedir. Bu söz kime ait olursa olsun, 21. yüzyılın ilk çeyreğinin sonuna yaklaşıırken yaşananlar, âdeta bu sözü doğrularcasına Rusya'nın yanı başında bulunan “düşman” sayısının gittikçe arttığını göstermektedir. Ancak bu durumun asıl nedeni Rusya'nın komşularına yönelik izlediği düşmanca politikadır; farklı bir ifadeyle günümüz Rusya'sının -hâlâ imparatorluk geçmişinden vazgeçememesinin bir devamı olarak- yakın komşularını yok sayma politikasıdır. Nitekim Rusya'nın izlediği bu politika sonucu, uzun yıllardır tarafsızlıklarını koruyan İsveç ve Finlandiya dahi artık tarafsızlık politikasını bırakarak NATO'ya üyelik başvurusunda bulunmuştur.

Stockholm ve Helsinki'nin bu kararı, Avrupa güvenlik mimarisini temelden etkileyecek bir gelişme olmasa da şu tartışmayı beraberinde getirmiştir: “Bir devletin güvenliği nasıl sağlanır?” “Herhangi bir askerî ittifaka üyelik mi, yoksa tarafsızlık politikası mı devletin güvenliğini sağlar?” Birbirinin zıttı olan bu iki politikanın temel amacı, devleti dışarıdan gelebilecek tehditlerden korumaktır; yani aslında ikisi de aynı hedefe giden iki farklı yoldur.

Bu bağlamda belirtmek gerekir ki, tarafsızlık politikası tek başına bir güvenlik garantisi değildir. Örneğin iki dünya savaşında da tarafsız kalan Belçika, her iki savaşta Almanya tarafından saldırıya uğramıştır. Bugün de Rusya'nın yakın komşularına yönelik izlediği saldırgan politika, iki Kuzey Avrupa ülkesi olan İsveç ve Finlandiya'nın uzun yıllardır izledikleri tarafsızlık politikasını bırakıp NATO'ya üyelik başvurusunda bulunmalarına neden olmuştur.

Her devletin kendine has bir kimliğe sahip olduğunu düşünürsek, bugüne kadar İsveç ve Finlandiya'nın kimliklerinin en önemli yapı taşlarından birinin tarafsızlık olduğunu söyleyebiliriz. İsveç örneğinde bu, yaklaşık son iki yüzyıldır, hırslı ve büyük bir askerî güçten halkın refahını önceleyen bir devlet olan “halk evine” dönüşüm anlamına gelmektedir. 1814 yılında resmî olarak herhangi bir askerî ittifaka katılmayacağını duyuran İsveç, o tarihten itibaren iki dünya savaşı da dâhil olmak üzere hiçbir savaşta yer almamıştır. Nitekim günümüze kadar devam eden bu politikanın İsveç halkının refahını ve güvenliğini sağlayan en önemli etken olduğu söylenebilir.

Finlandiya örneği biraz daha farklıdır. 1917 yılında bağımsızlığını elde eden genç devlet, başta Rusya (SSCB) olmak üzere güçlü komşuları arasında bir denge arayışına girmiş ve sonuçta bu dengeyi İkinci Dünya Savaşı sonrasında SSCB ile kurduğu özel ilişkiyle sağlamıştır. 1948'de imzalanan anlaşmaya göre, SSCB Finlandiya'ya egemenliği vermeyi (Doğu Bloğuna girmeye zorlamamayı), Finlandiya ise herhangi bir Batı örgütüne katılmamayı kabul etmiştir; diğer bir deyişle “sınırlandırılmış egemenlik” söz konusudur. Bu süreç dünya tarihine “Finlandiyalaşma” olarak geçmiştir. Her ne kadar bu kavram biraz olumsuz anlamda kullanılsa da 20. yüzyılın ortasında Finlandiya için başka bir seçeneğin kalmadığı, bu durumun tek alternatifinin SSCB yörüngesine girmek olduğu belirtilmelidir. Ancak bu süreçte Finlandiya, resmî olarak Batı kurumlarına katılmama yükümlülüğüne uysa da her zaman Batı'nın bir parçası olmaya devam etmiştir.

Bununla birlikte Soğuk Savaş sonrasında İsveç ve Finlandiya'nın Avrupa Birliği'ne (AB) katılımı, aynı zamanda onların hem NATO hem de AB üzerinden genişleme rotasını belirleyen Batı dünyasına üyeliğini resmileştirmiştir. Bu durum 2000'lerin ortasına kadar geçen sürede söz konusu iki ülke Rusya arasında büyük bir krize neden olmamıştır. Ne var ki 2000'lerin ortasından itibaren Rusya'nın NATO'nun genişlemesini bahane ederek yakın komşularına yönelik saldırgan bir politika izlemeye başlaması ve bu politikanın 2022'de Ukrayna'ya saldırmasıyla zirveye ulaşması, Stockholm ve Helsinki'nin tarafsızlık politikalarından vazgeçmelerine sebep olmuştur. Bu noktada bunun sadece söz konusu iki ülke yönetiminin bir kararı olmadığı, aynı zamanda kamuoyunda da büyük bir değişimin yaşandığı belirtilmelidir. Öyle ki Ukrayna'da savaş başlamadan önce, Ocak 2022'de Finlandiya toplumunun sadece %30'u NATO üyeliğini desteklerken, nisan ayında bu rakam %68'e yükselmiştir. İsveç'te de ankete katılanların %57'si NATO'ya katılmayı desteklerken, sadece %21'i karşı çıkmıştır. Ukrayna'da savaşın başladığı 24 Şubat'tan bu yana yaşananlar, bu ülkelerin Rus dış politikasının hedefleri ve Moskova'nın bunları gerçekleştirmek için kullanabileceği araçlar hakkındaki algısını kökten değiştirmiştir.

Öte yandan İsveç ve Finlandiya'nın NATO'ya dâhil olması, bölgedeki güç dengelerini temelden etkileyecek bir gelişme değildir. Ancak bu durumun Rusya güvenliğine yönelik yaratacağı olumsuz sonuçları da göz

ardı etmemek gerekir. Eğer bu iki ülke ittifaka katılırsa Baltık Denizi bir “NATO gölüne” dönüşecek, Baltık kıyısında Rusya dışında NATO üyesi olmayan hiçbir ülke kalmayacaktır. Bu bağlamda NATO’nun Rusya’nın batısındaki askerî teçhizat ve personelin hareketlerini izlemesi de kolaylaşacaktır. Bu da Rusya’nın denizdeki varlığını ve hava savunma sistemlerini güçlendirme gibi misilleme önlemlerini arttırmak zorunda kalacağı anlamına gelmektedir.

İsveç, Baltık Denizi’nin en büyüğü olan Gotland Adası’na sahiptir. Adanın Baltık’ın tam ortasındaki konumu hem hava sahasında hem de Baltık Denizi’ndeki gemilerin geçişi üzerinde kontrol imkânı verdiği için İsveç’e -ittifaka katılması durumunda da NATO’ya- önemli bir askerî avantaj sağlamaktadır. Nitekim 2022 yılı başında Avrupa kıtasında gerilimin artmasıyla birlikte İsveç, Gotland’a ek askerî personel ve ekipman göndererek savunmasını güçlendirmiştir.

Ayrıca her iki ülkenin de iyi eğitimli ve donanımlı orduları vardır. Zorunlu askerlik uygulaması bulunan Finlandiya, herhangi bir çatışma durumunda 280.000 asker seferber edebilme kapasitesine sahiptir. Yedek silahlı kuvvetlerinin sayısı ise 870.000’dir. Finlandiya ayrıca Aralık 2021’de hava kuvvetlerini Avrupa’nın en güçlüsü yapacak bir hamle olan eski F-18’lerin yerine 64 adet F-35 uçağı alacağını duyurmuştur. İsveç ise son dönemde diğer bazı Avrupa devletleri gibi silahlı kuvvetlerinin sayısını azaltmıştır. Bugün ülkenin asker sayısı 23.000 civarındadır. Ancak Ukrayna’da savaşın patlak vermesiyle hem Stockholm hem de Helsinki, askerî harcamalarda artışa gideceklerini açıklamıştır.

Finlandiya’nın ittifaka katılması durumunda Rusya’nın NATO ile olan sınır hattının uzunluğu tam iki katına çıkacaktır. Bu da Rusya’yı kuzeybatı sınırlarındaki askerî altyapısını artırmak zorunda bırakacaktır.

Bir diğer önemli mesele de İsveç ve Finlandiya’nın NATO’ya katılması durumunda Kuzey Kutbu’ndaki dengelerin Rusya aleyhine değişecek olmasıdır. Zira Rusya dışında Arktik Konseyi üyelerinin hepsi NATO üyesi olacaktır. Nitekim mart ayı başında konsey üye ülkeleri, Ukrayna’daki savaşı gerekçe göstererek dönem başkanlığı yapan Rusya’nın düzenlediği toplantılara katılmayacaklarını açıklamıştır.

Bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki, Stockholm ve Helsinki’nin NATO üyeliğine sessiz kalması Moskova’nın imajını zedeleyecek bir durumdur; çünkü Rusya’nın Ukrayna’ya savaş açmasının ana nedeni Ukrayna’nın NATO’ya üye olmasını engellemektir; dolayısıyla Moskova, İsveç ve Finlandiya’ya karşı da aynı sertlikte karşılık vermezse Ukrayna’da yürüttüğü savaş daha da sorgulanacaktır.

Yukarıda da belirtildiği üzere söz konusu iki ülkenin NATO’ya katılması bölgedeki güç dengelerini temelden etkileyecek bir durum değildir. Ayrıca bu ülkelerin NATO’ya üye olması, Rusya’nın onlarla ilişki kuramayacağı anlamına da gelmemektedir. Nitekim burada verilebilecek en iyi örnek Rusya-Türkiye ilişkileridir. Türkiye NATO üyesi olmasına rağmen Moskova ile Ankara arasında çok yakın ilişkiler kurulabilmektedir. Dolayısıyla Moskova’nın Stockholm ve Helsinki ile olan ilişkileri, onların NATO ile kuracakları ilişki türüne bağlıdır. Zira Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi Başkanı Aleksandr Kortunov’un da belirttiği gibi, günümüzde Kuzey Avrupa ülkeleri arasında en az iki farklı “NATO üyelik modeli” gelişmiştir. Birincisi Polonya, Estonya, Litvanya ve Letonya gibi ülkeler arasında gelişen “Baltık modeli”dir. Bu ülkeler Rusya tehdidini sürekli hissettikleri için NATO’nun doğu kanadını güçlendirmeye ve ittifakın ileri karakolu olmaya hazırdır. İkinci model ise Norveç ve İzlanda gibi ülkelerin takip ettiği “İskandinav modeli”dir. Bu ülkeler bir taraftan Rusya ile aktif ikili iş birliği yürütürken diğer taraftan da NATO’nun kendi topraklarındaki faaliyetlerine karşı ölçülü bir tutum sergilemektedir.

Sonuç olarak bundan sonra bölgede gerilimin artıp artmayacağı, İsveç ve Finlandiya’nın hangi modeli tercih edeceğine bağlı görünmektedir. Onların tercihini belirleyecek ana faktör ise Rusya’nın komşularına yönelik izleyeceği politikadır. Eğer Rusya şimdiye kadar olduğu gibi saldırgan politikasını devam ettirirse bölgede çatışma riski daha da artacaktır; ancak tutum değişikliğine gidip komşularla dostane ilişkiler geliştirmeye başlarsa söz konusu devletler de Moskova’yı düşman olarak algılamayı bırakacaktır. Bunun için de Rusya’nın her şeyden önce Ukrayna’daki savaşı sonlandırması gerekmektedir. Ne var ki şu aşamada bunun gerçekleşmesi hiç mümkün görünmemektedir.